

УДК 373.2.015.31:316.647.5:172.15(477)

РОЛЬ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валентина Ляпунова, Ірина Негрій

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті розглянуто важливі аспекти взаємозв'язку між толерантністю та формуванням національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку в умовах сучасного українського суспільства. Досліджено роль толерантності у формуванні позитивного ставлення дітей до рідної культури, мови, традицій, цінностей та основні аспекти цього процесу. Висвітлено роль толерантності у процесі формування національної ідентичності дітей старшого дошкільного віку. Надано тлумачення змісту термінів «толерантність», «національна ідентичність». Представлено основні напрацювання закордонних та вітчизняних науковців з досліджуваної проблеми. Проаналізовано головні законодавчі документи України, які акцентують увагу на вихованні толерантності та формуванні національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Підкреслено, що толерантність має важливе значення в контексті національності та розвитку українського демократичного суспільства.

Ключові слова:

старший дошкільний вік; толерантність; національна ідентичність; національна свідомість; українська національна ідентичність.

Resume:

Liapunova Valentyna, Nehrii Iryna. The role of tolerance in the formation of the national identity of senior preschool children.

The article considers important aspects of the relationship between tolerance and the formation of national identity in senior preschool children in the conditions of modern Ukrainian society. The role of tolerance in the formation of a positive attitude of children to their native culture, language, traditions, values and the main aspects of this process is considered. The article highlights the role of tolerance in the process of forming the national identity of senior preschool children. An interpretation of the meaning of the terms «tolerance», «national identity» is provided. The main developments of foreign and domestic scientists on the investigated problem are presented. The main legislative documents of Ukraine, which emphasize the education of tolerance and the formation of national identity in children of senior preschool age, are analyzed. It is emphasized that tolerance is important in the context of nationality and the development of Ukrainian democratic society.

In the context of the formation of national identity in senior preschool children, tolerance opens the door to studying and understanding the diversity of cultures, traditions, languages and histories; helps children to perceive and respect their own national heritage, as well as to understand and accept diversity in the worldview and life views of others; fosters openness to communication in children, promotes the development of empathy and intercultural dialogue; forms in them a sense of dignity, equality and mutual respect, which are integral components of national identity. Thus, tolerance is a key element in building a harmonious and peaceful society where diversity is seen as an asset rather than a threat.

Key words:

senior preschool age; tolerance; national identity; national consciousness; Ukrainian national identity.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де глобалізація і різноманітність культур та національних ідентичностей стають все більш очевидними, питання толерантності відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності особистості. Толерантність стає основою для взаєморозуміння, поваги до інших та відкритого сприйняття соціуму. Формування національної ідентичності дітей дошкільного віку набуває особливого значення, оскільки допомагає маленьким особистостям розуміти своє місце в суспільстві, проявляти повагу до свого коріння, а також вивчати різноманіття сучасного світу. Особливо важливим цей процес виступає для дітей старшого дошкільного віку, бо саме на цьому віковому етапі діти починають усвідомлювати своє соціальне оточення, сприймати різноманіття культурних та національних особливостей.

В Україні проживають люди різних національностей, тому діти постійно зіштовхуються з різноманітністю культур, мов, традицій та релігій, тому в такому контексті толерантність допомагає їм розуміти й поважати цю різницю, що є важливим для міжкультурного спілкування. У національному плані толерантність особливо важлива тим, що

характеризується глобалізацією економіки і зростаючою мобільністю, прискореним розвитком комунікацій, інтеграції та взаємозалежності, великомасштабними міграційними процесами й переміщенням населення, урбанізацією і трансформуванням соціальних моделей.

Саме толерантність сприяє побудові позитивних відносин у спільноті, зокрема діти, які виростають у толерантному оточенні, більш відкриті до спілкування з різними людьми, що сприяє їх соціальній інтеграції. Виховання толерантності у дітей сприяє побудові мирного та співіснуючого суспільства. Толерантність вчить дітей бачити кожну людину, як унікальну особистість, незалежно від її походження, віросповідання чи соціального статусу – це протидія дискримінації та створює справедливе й вільне суспільство. Виховання в душі національної толерантності починається з прищеплення дітям старшого дошкільного віку знань про їхні права та свободи.

В Україні на державному рівні реалізація виховних засад толерантності передбачає існування справедливого та неупередженого законодавства, дотримання правопорядку, судово-процесуальних та адміністративних

норм. Про це йдеться у низці чинних вітчизняних законодавчих документів: Законах України «Про освіту» (ред. від 2021), «Про дошкільну освіту» (ред. від 2023), «Про охорону дитинства» (2001), «Про захист суспільної моралі» (2003); Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (ред. від 2021); Методичних рекомендаціях щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (2022).

У преамбулі Конституції України наголошується, що Верховна Рада України діє від імені українського народу – всіх національностей, що проживають на її території, виражаючи суверенну волю народу, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями українців (*Конституція України*, 1996).

Для вирішення завдань формування національної ідентичності в Україні важливо сприяти розвитку освіти, культурної політики, мовної політики, сприяти взаєморозумінню та толерантності між усіма групами населення. Також важливо створювати умови для вивчення та відродження української культури, традицій та цінностей. Проблема формування української національної ідентичності знайшла втілення у стратегічних державних освітніх документах: Законах України «Про освіту» (ред. від 2021), «Про культуру» (ред. від 2023), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» (ред. від 2023); Постанові Верховної Ради «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2015); Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року» (2022).

Важливо наголосити, що історично тривалий час Україна не мала ні національної держави з її державним апаратом, ні громадянського суспільства, що призвело до того, що сучасні українці не мали об'єктивних передумов для формування громадянської/національної ідентичності/позиції. Тому важливо «відновити» або наново створити громадянську націю з її національною ідентичністю. Формування національної ідентичності – це тривалий процес, який потребує уважного ставлення до

своєрідності всіх етносів, які проживають в Україні.

Сучасна українська психолого-педагогічна наука відносить проблему толерантності до найактуальніших завдань формування національної ідентичності сучасної дитини старшого дошкільного віку. Саме національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку, їхня підготовка до активної, творчої, соціально значущої і міжкультурної життєдіяльності є найважливішою складовою розвитку українського суспільства і держави в змінних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних істориків, педагогів, психологів, присвячені питанням ролі та місця толерантності у формуванні національної ідентичності дітей дошкільного віку. Головні здобутки наведено нижче:

- проблема толерантності як соціально-культурного феномену (Ф. Бацевич, С. Грабовський, О. Дарморіз) та національна ідентичність як соціокультурний феномен (М. Козловець, 2009);
- систематизація українських національних духовних, моральних цінностей (М. Боришевський, І. Ващенко, С. Возняк, О. Вишневський, Г. Ситник, П. Ситнік);
- ідеї вітчизняних науковців (А. Асмолов, А. Богуш, І. Бех, С. Братченко, Б. Гершунський, О. Докукіна, В. Дума, К. Журба, О. Запорожець, А. Зімбуні, Л. Капітан, О. Кононко, В. Лекторський, В. Маралов, І. Огієнко, О. Сухомлинський, С. Федоренко, І. Шкільна) та зарубіжних науковців (Е. Сміт (Сміт, 2006), А. Adler, G. Allport, W. Brown, A. Ellis) щодо аспектів зародження ідей та ролі толерантності як соціальної та національної цінності суспільства;
- різні аспекти становлення українського етносу й нації (В. Антонович, О. Бочковський, Я. Дашкевич, Д. Дорошенко, М. Грушевський, М. Костомарова, С. Рудницький, Г. Касьянова);
- роль толерантності в контексті домінування глобалізаційних тенденцій у вимірах сучасної української культури в наукових працях «Толерантність як імператив: національна ідентичність в добу глобалізації» та «Консолідація України на основі платформи толерантності» (Кремін, 2011, с. 9);
- роль толерантності у сформованості національної ідентичності в системі соціальних комунікацій (Н. Глушаниця,

- Л. Конопляник, Ю. Пришупа, О. Шостак, А. Колісниченко, С. Харицька);
- толерантність як соціально значуща цінність формування українського громадянського суспільства (М. Синоруб);
  - національна ідентичність як основа розвитку громадянського суспільства в умовах глобалізації (В. Макачук);
  - толерантність як основа національної та етнічної ідентичності (Палько, 2012, с. 5), виміри етнічної толерантності української молоді (К. Дементьєва, Л. Чикур, & В. Шебанова, 2022);
  - підтримка толерантної національної ідентичності (L. Adelman, J. Gale, M. Verkuyten, & K. Yogeewaran, 2023).

Однак аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу констатувати, що питання ролі толерантності у формуванні національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку недостатньо висвітлено. Тому завданням нашої статті є висвітлення особливостей та ролі толерантності у вихованні дітей старшого дошкільного віку; розкриття сутності понять «толерантність» та «національна ідентичність».

Формулювання цілей статті. Мета статті – теоретичний аналіз ролі толерантності у формуванні національної ідентичності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні для України питання збереження власної автентичності є актуальним не лише з естетичної точки зору, але й як складова національної самосвідомості, ідентичності та гідності. Збереження власної автентичності є елементом національного ідентифікаційного процесу, який сприяє збереженню унікальності та культурного багатства країни. Автентичність у всіх її проявах – це інструмент, який об'єднує українців, надає їм впевненість у собі. Збереження автентичності забезпечується не лише збереженням традицій, звичаїв, мови та історії, але й завдяки збереженню мистецтва, ремесл, архітектурних пам'яток та інших аспектів культурної спадщини. Для цього потрібна системна робота з боку держави, громадських організацій, освітніх установ, засобів масової інформації та кожного індивідуума, який має свідомість своєї національної приналежності. Розуміння важливості збереження автентичності є ключовим для підтримки національної ідентичності та гідності серед українського народу.

Проблема формування національної ідентичності в Україні має історичні етапи та залишається актуальною в сучасних глобальних та політичних викликах. Ключові аспекти цієї проблеми охоплюють:

- історичний контекст – Україна має багату історію та культурний спадок, велика частина її історії переживала вплив зовнішніх сил, що суттєво вплинуло на формування національної ідентичності: Князівство Київське (14 ст.–1471), Литовсько-Польська держава (1236–1795), Козацька доба (XVI–XVIII ст.), російська імперія (1721–1917), радянський союз (1917–1991), Незалежність України (1991). Згадані історичні періоди не тільки відображають складну історію України, але саме завдяки їм і склалися основи для формування сучасної національної ідентичності українського народу;
- мовна ситуація – питання української мови та білінгвізму в країні залишаються складними, збереження та розвиток української мови є елементом формування національної ідентичності. Українська мова є не лише засобом спілкування, але й ключовим елементом національної самосвідомості, вона показує багатогранність української культури, історії. Білінгвізм, як уміння спілкуватися на двох чи більше мовах, може мати позитивний вплив на культурну різноманітність та взаєморозуміння між іншими групами населення, однак важливо забезпечити умови, щоб українська мова залишалася пріоритетною в усіх сферах суспільства, включаючи освіту, медіа, адміністративні послуги та культурні події;
- політична нестабільність – політичні зміни та конфлікти впливають на сприйняття та розвиток національної ідентичності, спонукаючи громадян до переосмислення своїх цінностей та ідентичності: Помаранчева революція (2004), Революція гідності/Єврореволюція (2014), анексія Автономної Республіки Крим (2014), початок антитерористичної операції на Сході (2014), повномасштабна війна (2022).
- культурна різноманітність – Україна населена представниками різних етнічних груп (українці, росіяни, поляки, євреї, татари, угорці) кожна група має свою унікальну культуру, традиції та мову, що створює певні виклики щодо забезпечення рівноправ'я, толерантності та взаєморозуміння між ними. Релігійна різноманітність включає православ'я, католицизм, іслам, юдаїзм та інші віросповідання, кожна релігійна спільнота має свої святині, обряди та традиції. Різноманітність культурних традицій

проявляється в українських народних обрядах, святкуваннях, мистецтві, архітектурі та інших аспектах культурного життя, кожен регіон має свої унікальні традиції та звичаї. Така культурна різноманітність є джерелом багатства та креативності, але водночас вона може створювати виклики у сфері взаєморозуміння, толерантності та рівноправ'я. Тому важливо працювати над побудовою відкритого, толерантного суспільства, яке шанобливо ставитися до кожної культурної групи та її традицій і поважає їх;

- еволюція суспільства – зміна умов життя та розвиток технологій впливають на сприйняття та розвиток національної ідентичності, зокрема молодого покоління.

Логіка нашого дослідження вимагала визначення сутності окреслених понять «толерантність», «національна ідентичність» та «українська національна ідентичність». Далі ми надаємо визначення по кожному з них:

Толерантність (від лат. «tolerantia» – стійкість, міцність, витривалість, терпимість) – це пошана, ухвалення і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів виявлення людської індивідуальності, необхідна умова миру та соціально-економічного розвитку всіх народів («Декларація принципів толерантності», 1995); визнання того, що всі ми як особистості, як представники різних соціальних і національних груп, носії певної культури, відрізняємося один від одного; практика толерантності поєднує в собі доброту й щедрість, толерантність може сформулювати особистість людини та її відмінність, а також приналежність до нації (W. Brown, 2006, с. 793).

Виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку – це педагогічний процес формування особистості дошкільника, здатної до свідомих характерних проявів (безкорисної турботи та чуйності; доброзичливих емоційних проявів та емпатії; рівноправного та поступливого ставлення до оточуючих; позитивного прийняття себе та стриманого відстоювання своїх позицій), які виявляються у спілкуванні, вчинках та спільній діяльності. Головне завдання – сформулювати ставлення до толерантності як до цінності. Адже виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку в майбутньому матиме місце в існуванні та розвитку нашої держави (Капітан, 2016, с. 82).

Цінними для нашого дослідження є наукові праці – «Толерантність як імператив: національна ідентичність в добу глобалізації» та «Консолідація України на основі платформи

толерантності» авторства В. Кременя. У своїй наукових працях він досліджує питання педагогіки толерантності в контексті сучасних глобалізаційних процесів, культурних вимірів, які впливають на формування національної ідентичності. Наукова праця «Толерантність як імператив: національна ідентичність в добу глобалізації» стала важливим внеском у розуміння сучасних соціокультурних процесів та їх впливу на формування національної ідентичності в умовах глобалізації, аналізує значення толерантності як імперативу, необхідного для побудови гармонійного та різноманітного суспільства. В роботі детально описується толерантність, яка сприяє формуванню національної ідентичності, зокрема у контексті різноманітних культурних, етнічних та соціальних груп (Кремень, 2011, с. 5).

Наукова праця «Консолідація України на основі платформи толерантності» на сучасному етапі посідає почесне місце у розумінні процесів національної консолідації в Україні та ролі толерантності в цих процесах. Аналізуючи політичну, етнічну та соціокультурну ситуацію в Україні, В. Кремень досліджував можливості зміцнення єдності та ідентичності нації, розглядав роль толерантності у процесах консолідації, виокремлюючи її значення як основи спільного життя різних соціальних та етнічних груп. Ця наукова праця є важливим доповненням до дискусій щодо консолідації українського суспільства й відображає актуальні проблеми та перспективи для формування національної ідентичності на основі цінностей толерантності (Кремень, 2014, с. 7).

Національна ідентичність – це внутрішнє відчуття приналежності до свого народу, його культури, мови та історії, яке зберігається в серцях кожного сина і дочки України (Т. Шевченко); це повага до своєї нації, до її традицій, мови, культури та історії, це свідомість своєї унікальності та гордість за свій народ (І. Франко); це невід'ємна частина душі українця, яка виражається в його любові до Батьківщини, вірності її ідеалам, готовності захищати її честь та гідність (Л. Українка); це внутрішнє відчуття спільності, єдності зі своїм народом, яке об'єднує нас у відстоюванні наших історичних та культурних цінностей (М. Грушевський); це не лише свідомість своєї національності, а й активна участь у житті своєї країни, бажання бути зв'язаним з її долею та розвитком (В. Стус); це усвідомлення належності до певної національної спільноти, включно з її емоційною і ціннісною значущістю, усвідомлення власної причетності до певної нації та системи її цінностей: мови, релігії, етичних норм, культурної спадщини (Галіч,

2010, с. 182); це індивідуальне й колективне відчуття належності до певної національної спільноти, ототожнення з її символами, цінностями, культурою, історією, територією, державними та правовими інституціями, політичними й економічними інтересами (Козловець, 2012, с. 6). У цьому контексті національна ідентичність є певною призмою, через яку проглядають чимало аспектів сучасного українського життя разом з проблемами нації, національного самовизначення та толерантності.

Українська національна ідентичність – це стійке усвідомлення людиною приналежності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями (*Про основні засади державної політики...*, 2022).

Одним із перших, хто почав розглядати питання формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку та ролі толерантності в цьому процесі був В. Сухомлинський. Видатний український педагог активно працював у галузі освіти та виховання дітей дошкільного віку, підкреслював важливість розвитку толерантності та моральних цінностей у дітей ще з раннього віку. Його педагогічні принципи та методики виховання стали основою для багатьох педагогічних шкіл і підходів у вихованні дітей дошкільного віку. В. Сухомлинський наголошував на важливості формування національної свідомості, любові до рідної землі, історії та культури народу. В його працях («Щоденник» та «Заповіти») містяться багато важливих вказівок щодо виховання дітей старшого дошкільного віку у патріотичному дусі й розвитку толерантності до інших національностей та культур. Таким чином, В. Сухомлинський є однією із ключових фігур у сфері педагогіки, який присвятив своє життя покликанню виховання національно свідомих та толерантних громадян (Капітан, 2016, с. 85).

Цінною для нашого дослідження є діяльність відомого українського письменника, громадського діяча та публіциста І. Огієнка, який неодноразово звертався до питання формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку та ролі толерантності в цьому процесі. Був відомим завдяки своїм патріотичним поглядам та закликам до об'єднання українського народу навколо спільних цінностей та ідей, вважав, що толерантність та повага до різноманітності є ключовими аспектами будівництва мирного та процвітаючого суспільства. У своїх творах та

публіцистичних статтях І. Огієнко наголошував на таких ключових моментах:

- унікальність культурної спадщини: наголошував на важливості збереження та розвитку української мови, традицій, звичаїв та історичної пам'яті як основи національної ідентичності;
- толерантне ставлення до інших культур та поглядів: підтримував ідею взаємоповаги та толерантності до інших національних та культурних спільнот, а також до різних поглядів та переконань;
- просвітницька діяльність: сприяв просвітницькій діяльності, спрямованій на підвищення рівня освіти та свідомості українського народу, що так само сприяло формуванню національної самосвідомості.

У його професійному доробку понад тисячу праць з проблем мовознавства, літературознавства, історії української національної культури, філософії: «Історія української літератури» – про розвиток української літератури від найдавніших часів до сучасності; «Національна ідентичність України» – питання формування та розвитку національної ідентичності українського народу через призму історії, мови, культури та інших аспектів; «Толерантність і взаєморозуміння» – роль толерантності у сучасному суспільстві та її вплив на міжетнічні та міжрелігійні відносини.

Враховуючи вищезазначену інформацію, можемо підсумувати, що формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку є складним і багатограним процесом, який містить різні аспекти культурного, соціального та особистісного розвитку. Роль толерантності у формуванні національної ідентичності та свідомості надзвичайно важлива, оскільки вона сприяє розумінню та прийняттю різноманітності культур, традицій, переконань та цінностей.

Для дітей старшого дошкільного віку потрібно надавати можливість дізнаватися про національну історію, традиції, звичаї та значення своєї нації; водночас, діти також повинні вивчати й розуміти культурні особливості та традиції інших народів і етнічних груп. Важливо стимулювати у дітей старшого дошкільного віку інтерес до вивчення рідної мови, літератури, музики, танців та інших аспектів культури свого народу, у той же час, важливо виховувати розуміння й повагу до інших мов та культур. Діти старшого дошкільного віку мають вчитися бути толерантними до різних культурних, релігійних та етнічних груп. Загалом, виховання толерантності та розвиток національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку вимагає систематичної роботи з

батьками/опікунами, вихователями та іншими освітніми працівниками, спрямованої на розуміння та прийняття культурної різноманітності.

Висновки. Отже, втілення в життя толерантних ідей нерозривно пов'язане із розвитком та вихованням особистості, яке потрібно починати ще з раннього віку. Виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку – це, з педагогічної точки зору, цілеспрямоване створення соціально-педагогічних умов толерантної взаємодії, культури спілкування. Толерантність, як принцип поваги та розуміння інших людей, сприяє створенню позитивного соціального середовища, де кожен може вільно виражати свої переконання та ідеї.

У контексті формування національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку

толерантність «відкриває двері» до вивчення та розуміння різноманітності культур, традицій, мов та історій; допомагає дітям сприймати й поважати свою власну національну спадщину, а також розуміти та приймати різноманітність у світогляді та життєвих поглядах інших; виховує в дітях відкритість до спілкування, сприяє розвитку емпатії та міжкультурного діалогу; формує в них почуття гідності, рівності та взаємоповаги, що є невід'ємними складовими національної ідентичності. Таким чином, толерантність є ключовим елементом у розбудові гармонійного та мирного суспільства, де різноманітність розглядається як багатство, а не загроза.

Проведене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми і передбачає подальший науково-педагогічний пошук у цьому напрямку.

Список використаних джерел

- Галіч, Т.О. (2010). Простір національних ідентичностей в Україні: траєкторія формування та відтворення (методологія та методика дослідження). *Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Вип. 16. С. 180–185.
- Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО. (1995).* URL: https://web.archive.org/web/20180715224508/http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503
- Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
- Капітан, Л.І. (2016). Виховання толерантності в дітей старшого дошкільного віку в контексті сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Карпатська вежа. С. 81–89.
- Козловець, М.А. (2012). Теоретичні засади дослідження формування української національної ідентичності. *Грані*. 2 (82), 44–48.
- Козловець, М.А. (2009). *Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 449 с.
- Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Кремень, В.Г. (2011). *Толерантність як імператив: національна ідентичність в добу глобалізації*. День, № 42–43. С. 5–10.
- Кремень, В.Г. (2014). *Консолідація України на основі платформи толерантності*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухолинського. 46 (108), 7–12.
- Палько, І.М. (2012). Толерантність, як основа національної та етнічної ідентичності *Регіональні аспекти модернізації соціально-економічних процесів в умовах суспільної нестабільності*. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка. С. 5–10.
- Сміт, Е. (2006). *Нації та націоналізм у глобальну епоху*. М. М. Климчук, Т. В. Цимбал (Пер.). Київ: Ніка-Центр. 320 с. URL: <http://litopys.org.ua/smith/smi.htm>
- Brown, W. (2006). *Regulating aversion: Tolerance in the age of identity and empire*. Princeton, NJ: Princeton University Press. P. 201–206.
- Verkuyten, M., Gale, J., Adelman, L., & Yogeewaran, K.

References

- Brown W. (2006). *Regulating aversion: Tolerance in the age of identity and empire*. Princeton, NJ: Princeton University Press. P. 201-206. [in English]
- Constitution of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 1996, No. 30, Art. 141.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian]
- Halich T.O. (2010). The space of national identities in Ukraine: trajectory of formation and reproduction (methodology and research methods). *Methodology, theory and practice of sociological analysis of modern society: KhNU named after V. N. Karazin*. Vol. 16. P. 180-185. [in Ukrainian]
- Kapitan L.I. (2016). Education of tolerance in senior preschool children age in the context of the modern educational paradigm. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Carpathian Tower*. P. 81-89. [in Ukrainian]
- Kozlovets M.A. (2012). Theoretical foundations of research of formation of Ukrainian national identity. *Grani*. No. 2 (82). P. 44-48. [in Ukrainian]
- Kozlovets M.A. (2009). *The phenomenon of national identity: challenges of globalization: a monograph*. Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franko. 449 p. [in Ukrainian]
- Kremen V.H. (2011). Tolerance as an imperative: national identity in the age of globalization. *Day*. No. 42-43. P. 5-10. [in Ukrainian]
- Kremen V.H. (2014). Consolidation of Ukraine on the basis of the platform of tolerance Mykolaiv: V.O. Sukhomlynsky MNU. Issue 1.46 (108). P. 7-12. [in Ukrainian]
- Law «On the basic principles of state policy in the field of approval of Ukrainian national and civil identity» dated 13.12.2022.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian]
- Palko I.M. (2012). Tolerance as the basis of national and ethnic identities. *Regional aspects of modernization of socio-economic processes in conditions of social instability*. Zhytomyr: Ivan Franko Zhytomyr State University Publishing House. P. 5-10. [in Ukrainian]
- Smith E. (2006). *Nations and nationalism in the global era / trans. from English by M.M. Klymchuk, T.V. Tsymbal*. Kyiv: Nika-Center, 2006. 320 p. URL: <http://litopys.org.ua/smith/smi.htm> [in Ukrainian]
- UNESCO declaration of principles of tolerance. International document of 16.11.1995.* URL: <https://web.archive.org/web/20180715224508/>

(2023). Maintaining a tolerant national identity: Divergent implications for the acceptance of minority groups, 2023. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jasp.12993>

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503
[in Ukrainian]
Verkuyten M., Gale J., Adelman L., Yogeeswaran K.
Maintaining a tolerant national identity: Divergent implications for the acceptance of minority groups, 2023. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jasp.12993>. [in English]

Відомості про авторів:

Ляпунова Валентина Анатоліївна
lapunova001@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

Негрії Ірина Іванівна

irinanehriy4@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2024-1-32-117-123

*Матеріал надійшов до редакції 04. 04. 2024 р.
Прийнято до друку 29. 04. 2024 р.*

Information about the authors:

Liapunova Valentyna Anatoliivna
lapunova001@gmail.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Nehrii Iryna Ivanivna

ira.nehriy@icloud.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2024-1-32-117-123

*Received at the editorial office 04. 04. 2024.
Accepted for publishing 29. 04. 2024.*